

การสังเกตการณ์กิจกรรมประมงและกิจกรรมอื่นๆ ในพื้นที่อ่าวไทยตอนกลาง

Visual Observation on Fishing Activities and Others in the Central Gulf of Thailand

สายันท์ พรหมจินดา* อุนรักษ์ ลูกอ่อน อัศวิน บัวช่วย วุฒิรัตน์ วุฒิปัญญา และ อัศนีย์ มั่นประสิทธิ์

Sayan Promjinda, Anurak Loog-On, Aussawin Buachouy, Wutthirat Wutthipunyo, and Aussanee Manprasit

สำนักงานฝ่ายฝึกอบรม ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.แหลมฟ้าผ่า อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ 10290

*Corresponding author's e-mail: sayan@seafdec.org

บทคัดย่อ: การสังเกตกิจกรรมประมงและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ตลอดเส้นทางการเดินเรือของเรือซีฟเดค ในเที่ยวเรือการสำรวจ
ศึกษาวิจัยทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อมทางทะเลในบริเวณอ่าวไทยตอนกลาง ระหว่างวันที่ 14 มีนาคม – 12 เมษายน พ.ศ. 2556
ได้พบกิจกรรมหลักทั้งหมด 6 กลุ่มด้วยกัน กลุ่มที่ 1 การทำประมงอวนลาก มี 3 ชนิด คือ อวนลากกึ่ง พบบริเวณพื้นที่ใกล้ฝั่งนอก
เกาะสมุยและปากอ่าวนครศรีธรรมราช อวนลากคู่ พบตลอดแนวรอบอ่าวไทยบริเวณน้ำลึก 30-50 เมตร และอวนลากเดี่ยวขนาดใหญ่
พบบริเวณกลางอ่าวน้ำลึก 50-80 เมตร กลุ่มที่ 2 การทำประมงอวนล้อมพบการทำประมงเป็น 2 ลักษณะใหญ่ คืออวนล้อมซั้ง ซึ่งพบ
ซั้งล่อปลากะเจายเป็นพื้นที่กว้างบริเวณกลางอ่าว และอวนล้อมโพล่ปลาซึ่งจะพบตามพื้นที่ตอนหรือโขดใกล้เขตชายฝั่ง โดยมีเรือ
ปั่นไฟประกอบชุดละ 3-4 ลำ กลุ่มที่ 3 การทำประมงปลาหมึก พบส่วนใหญ่ 2 ชนิด คือเรือประมงโดร์หมึกและเรือประมงลอบหมึกใน
พื้นที่ใกล้เขตชายฝั่งน้ำลึก 30-40 เมตร กลุ่มที่ 4 การทำประมงอวนลอย (อวนติดตา) พบ 2 ชนิด คือ อวนลอยปลาอินทรี พบบริเวณ
ห่างฝั่งน้ำลึก 30-50 เมตร ตั้งแต่บริเวณนอกเกาะเต่าลงไปจนถึงนอกฝั่งสงขลา และอวนจมปลา(อวนเอ็น) ทำประมงโดยเรือขนาดใหญ่
ซึ่งเดิมเป็นเรืออวนลากและอวนล้อม ทำประมงในเวลากลางวันในพื้นที่น้ำลึก 40-70 เมตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งพบในพื้นที่ปิดอ่าวและ
เวลาในฤดูห้ามทำการประมงในฤดูปลาทูวางไข่ พบเรือทำการประมง 20 ลำในพื้นที่ 200-300 ตารางไมล์ น้ำลึก 45-55 เมตร นอกฝั่ง
ชุมพรห่างประมาณ 40 ไมล์ทะเล ที่ชาวประมงนิยมเรียกชื่อว่าอวนซ็อต กลุ่มที่ 5 เป็นกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการประมง คือ สถานีเติม
น้ำมันราคาถูกในทะเลสำหรับเรือประมงพบแหล่งใหญ่ ที่นอกชายฝั่งอำเภอปราณบุรีห่างฝั่งประมาณ 15 ไมล์ และนอกเกาะพังน่าง
ห่างประมาณ 10 ไมล์ และเรือลำเลียงปลาที่ชาวประมงทั่วไปเรียกว่าเรือทัวร์ ในพื้นที่ทำประมงอวนลากขนาดใหญ่บริเวณกลางอ่าว
กลุ่มที่ 6 กิจกรรมการขุดเจาะแก๊สและน้ำมัน ซึ่งพบหนาแน่นบริเวณกลางอ่าวไทย เขตติดต่อกับพื้นที่ทับซ้อนกับประเทศเพื่อนบ้าน
และที่พบใกล้ฝั่งมี 3 ฐาน คือพื้นที่จังหวัดระยอง ชุมพร และสงขลา กิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและตรวจพบคือการทำประมงรุกล้ำ
อาณาเขตน่านน้ำของเรือประมงจากประเทศเพื่อนบ้าน เป็นเรือประมงขนาดเล็กบริเวณตอนใต้ ใกล้แนวเขตพื้นที่ทับซ้อนระหว่างไทย
เวียดนามและมาเลเซีย และการปรับเปลี่ยนเทคนิคและวิธีทำประมงของชาวประมงเพื่อต่อสู้กับสถานะน้ำมันแพงและทรัพยากรประมง
ลดลง เช่น การทำประมงอวนจมน้ำลึก ลอบปลาทรายแดง และเบ็ดราวปลาหมึก เป็นต้น

คำสำคัญ: อ่าวไทยตอนกลาง, อวนลาก, อวนล้อม, อวนลอย (อวนติดตา), พื้นที่ทับซ้อน

Abstract: Six major groups of fishing activities and others were found on the visual observation along the route
of M.V. SEAFDEC Cruise in the central Gulf of Thailand during the period of March 14, to April 12, 2013. Three
kinds of trawlers were found. Small bottom trawl for shrimp was found near the coastal waters of Koh Pangngan,
Koh Samui, and Nakornsrithamarat while pair trawl found in between the coastal waters and the central area of
the gulf at 30-50 meters depth. And large trawler was found mostly at the southern area of the central gulf.
Two kinds of Purse seine fishing were observed in the central area, they were fish shuffter and light luring purse
seine. Many large bottom gillnet operations were observed in the close area and season for Platoo (Indo-
pacific mackerel) conservation at 45-55 meters depth off Chumporn coastal waters. Two groups of squid fishing
were observed squid luring and squid trap, mostly they were operated near the coastal waters at 30-40 meters
depth fishing ground. Floating gas station and fish carriers were observed on the route, 2 main locations of
floating gas stations were found at off-shore of Pranburi and Koh Pangngan about 15 and 10 miles away from
shore. Many fish carriers were observed at the Southern area of the central gulf, they may serve for large
trawlers. Gas and Oil fields were observed mainly at the central area of the gulf along the overlapping area
between the neighbor countries, some are spitted at near shore waters of Songkhla, Chumporn and Rayong
Province at 10, 5 and 60 miles away from shore. Few neighbor fishing boats were found at the southern part
near the over-lapping area. Some modified fishing boats and fishing method were also found such as large
bottom gillnetter, long line fish trap and squid long line

Key words: Central Gulf of Thailand, Trawler, Purse seiner, Gillnetter, Over-lapping area

คำนำ

อ่าวไทยเป็นพื้นที่ทะเลชายฝั่งส่วนหนึ่งของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ซึ่งติดต่อกับทะเลจีนใต้ เป็นทะเลอาณาเขตของประเทศต่างๆ ที่ตั้งอยู่บริเวณรอบอ่าวไทย คือ ประเทศไทย กัมพูชา มาเลเซีย และประเทศเวียดนาม ซึ่งเส้นเขตแดนยังไม่เป็นที่ตกลงกันอย่างชัดเจน จะมีเพียงเอกสารความตกลงการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทับซ้อนที่ทำกันระหว่างประเทศบางประเทศเท่านั้น เช่น ไทยกับมาเลเซีย ซึ่งก็มีกำหนดเวลาด้วย ในปัจจุบันทั้งภาครัฐและเอกชนรวมทั้งองค์กรต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศให้ความสำคัญในการใช้ประโยชน์จากทะเลในอ่าวไทยมากยิ่งขึ้น กับทั้งอ่าวไทยมีสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นอ่าวปิดที่มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก มีพื้นที่โดยรวมเพียงประมาณ 85,000 ตารางไมล์ มีประเทศที่รวมใช้พื้นที่อยู่ถึง 4 ประเทศดังกล่าว โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ ใช้ประโยชน์อย่างมากมาย เช่น การประมง, การคมนาคมทางน้ำ แหล่งทรัพยากรพลังงาน และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวทางทะเล เป็นต้น จนส่งผลให้เกิดความขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์จากอ่าวไทยในระดับต่างๆ มากยิ่งขึ้นทุกวัน ความเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของโลกในปัจจุบันก็ส่งผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อมของทะเลอ่าวไทยเกิดการเปลี่ยนแปลง รวมถึงผลกระทบต่อเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์ด้วย การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางทะเลของอ่าวไทยในหลายๆปัจจัย มีผลกระทบโดยตรงและทางอ้อมต่อทรัพยากรสัตว์น้ำในอ่าวไทยเช่นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านชนิดปริมาณและพฤติกรรมไปจากเดิม ความพยายามในการแสวงหาแหล่งพลังงานในอ่าวไทยเพื่อตอบสนองต่อความต้องการใช้ของมนุษย์ ยิ่งเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดความขัดแย้งของการใช้ประโยชน์จากทะเลอ่าวไทยให้มีความรุนแรงยิ่งขึ้น เช่น ความขัดแย้งระหว่างชาวประมงกับการขุดเจาะน้ำมันและแก๊สในอ่าวไทย ความขัดแย้งระหว่างอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลกับการสำรวจและขุดเจาะแหล่งน้ำมันและแก๊สในทะเลบริเวณเกาะสมุย เป็นต้น ดังนั้นการสำรวจสถานะการใช้ประโยชน์ในทะเลของอ่าวไทยในปัจจุบัน จึงเป็นความจำเป็นประการหนึ่งเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลปัจจุบันที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์สถานการณ์และวางแผนเพื่อการใช้ประโยชน์จากทะเลอ่าวไทยร่วมกันอย่างไร จึงจะลดความขัดแย้งให้ได้ประโยชน์สูงสุดและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของการสังเกตการณ์กิจกรรมประมงและกิจกรรมอื่น ๆ ในครั้งนี้ มี 4 ประการด้วยกัน คือ

- 1) เพื่อทราบถึงชนิดและปริมาณความหนาแน่นของกิจกรรมประมงนั้น ๆ ในพื้นที่กลางอ่าวไทย
- 2) เพื่อเป็นข้อมูลศึกษาความเกี่ยวข้องกับผลการสำรวจด้านสิ่งแวดล้อมสาขาต่าง ๆ ในเที่ยวการสำรวจครั้งนี้
- 3) เพื่อบันทึกการพบเห็นทรัพยากรสัตว์น้ำชนิดอื่น เช่นวาฬและโลมา
- 4) เพื่อศึกษาสถานะการใช้ประโยชน์พื้นที่ทะเลกลางอ่าวไทย โดยกิจกรรมด้านต่าง ๆ

วิธีดำเนินการ

การสังเกตการณ์กิจกรรมประมงและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้เป็นกิจกรรมหนึ่งในโครงการสำรวจและศึกษาทะเลเรื่องทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อมทางทะเลในบริเวณอ่าวไทยตอนกลาง โดยเรือสำรวจ “ซีฟเดค” ปฏิบัติการสำรวจเกิดขึ้นระหว่างวันที่ 14 มีนาคม ถึงวันที่ 12 เมษายน 2556 เป็นเวลา 30 วัน โดยกิจกรรมการสำรวจวิจัยด้านสมุทรศาสตร์และการประมงดำเนินการภายใต้ความร่วมมือระหว่างนักวิจัยและนักวิชาการ จากสถาบันการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ทางทะเลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางทะเลและสำนักงานฝ่ายฝึกอบรมศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนการศึกษาทะเล โครงการฯ ได้เปิดรับนักศึกษาผู้สนใจจากสถาบันต่างๆ เข้าร่วมโครงการสำรวจอ่าวไทยตอนกลางในครั้งนี้ โดยมีสถานะเป็นผู้ช่วยนักวิจัยโดยที่การสำรวจในเที่ยวเรือนี้เป็นการบูรณาการในหลายด้านทั้งบุคคลากร อุปกรณ์และผู้เข้าฝึกอบรมจากสถาบันต่างๆ แผนการสำรวจจึงได้แบ่งออกเป็น 3 พื้นที่ย่อย คือ 1) พื้นที่ใกล้ฝั่งทางตะวันตกของอ่าวไทยมีเส้นทางจากสมุทรปราการถึงจังหวัดสงขลา 2) พื้นที่กลางอ่าวไทยตอนล่างในเส้นทางจากสงขลาออกกลางอ่าวไทยและขึ้นฝั่งที่เกาะสมุย และ 3) พื้นที่กลางอ่าวไทยตอนบนและฝั่งตะวันออกโดยออกจากเกาะสมุยสำรวจพื้นที่กลางอ่าวด้านตะวันตกของพื้นที่สัมปทานบ่อขุดเจาะน้ำมันและแก๊สธรรมชาติกลางอ่าวไทยขึ้นไปถึงพื้นที่นอกชายฝั่งตะวันออกของประเทศไทยแล้วกลับสู่สมุทรปราการ การสังเกตการณ์กิจกรรมประมงและอื่นๆ จะดำเนินการบนเส้นทางเดินเรือสำรวจในสามพื้นที่ดังกล่าว อุปกรณ์ที่ใช้ในการสังเกตการณ์ครั้งนี้ ประกอบไปด้วยแผนที่แสดงเส้นความลึกน้ำของอ่าวไทยซึ่งทำการสำรวจไว้โดยเรือปากน้ำโดย Mr. Oishi ผู้เชี่ยวชาญการทำประมงเมื่อปี ค.ศ. 1989 กัล้องสองตากำลังขยาย 10X70 เท่า กัล้องถ่ายภาพกำลังขยาย 15 เท่า ตารางบันทึกการสำรวจกิจกรรมประมงเครื่องหยั่งน้ำและเรดาร์ของเรือซีฟเดค นักวิจัยและเจ้าหน้าที่เดินเรือและนักศึกษาฝึกภาคทะเลจะทำการสังเกตการณ์กิจกรรมประมงและอื่นๆ ที่พบตลอดเส้นทางและลงบันทึกในตารางสังเกตการณ์ทุกระยะเวลา 30 นาที หรือคิดเป็นระยะทาง 7 ไมล์ทะเล กล่าวคือกิจกรรมประมงในรัศมี 7-15 ไมล์ จะถูกบันทึกในตารางและกิจกรรมที่สำคัญพิเศษ จะถูกบันทึกตามเวลาและตำแหน่งที่ตรวจพบจริง (ตารางที่ 1) และจะทำการบันทึกภาพกิจกรรมต่างๆ ที่ตรวจพบด้วยกล้องถ่ายภาพมีเลนส์กำลังขยาย 15 เท่า เพื่อประกอบรายงานตามที่สามารถบันทึกได้ในระหว่างการสำรวจ ทำการประมวลผลข้อมูลที่ตรวจพบบันทึกลงบนแผนที่ขนาดใหญ่เติมพื้นที่อ่าวไทยเพื่อวิเคราะห์สถานะการวันต่อวันด้วย จากนั้นเมื่อเสร็จสิ้นเที่ยวเรือการสำรวจ

ทั้งพื้นที่แล้ว ข้อมูลทั้งหมดจะถูกนำมาวิเคราะห์ในภาพรวมของทั้งอ่าวไทยตอนกลาง ตามแผนการสำรวจและทำแผนภาพกิจกรรมหลักๆ และกิจกรรมที่สำคัญ เพื่อนำเสนอเป็นผลการสำรวจสังเกตการณ์กิจกรรมประมงและอื่นๆ ต่อไป จากผลการสังเกตการณ์และการวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลด้านอื่นๆ แล้วจะสามารถทำการวิจารณ์ผลจากการสังเกตการณ์และนำเสนอข้อเสนอแนะ เพื่อการสำรวจศึกษาเพิ่มเติมหรือเพื่อการวางแผนการจัดการกิจกรรมประมงในเรื่องที่เป็นประเด็นปัญหาต่อไป เช่น การพิจารณาเพิ่มเติมการศึกษาสภาวะทรัพยากรปลาในพื้นที่และเวลาตามมาตรการการปิดอ่าวไทยบางพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์พันธุ์ปลาในอ่าวไทย เป็นต้น

ผลการสังเกตการณ์

จากการสังเกตการณ์ตลอดเที่ยวเรือการสำรวจอ่าวไทยตอนกลางของเรือซีฟเดค ระหว่างวันที่ 14 มีนาคม ถึงวันที่ 12 เมษายน 2556 พบว่ามีการใช้ประโยชน์ของอ่าวไทยตอนกลางโดยกิจกรรมประมงจนเต็มพื้นที่ ยกเว้นในพื้นที่สัมปทานชุดเจาะแก๊สและน้ำมัน ซึ่งพบมากในบริเวณตอนกลางอ่าว และกระจายอยู่ใกล้ชายฝั่ง 4 แหล่งดังแสดงใน (รูปที่ 1) เมื่อพิจารณาจากแผนที่แล้วเขตสัมปทานชุดเจาะแก๊สและน้ำมันกลางอ่าวเป็นเสมือนแนวกันทะเลอาณาเขตของไทยไปโดยปริยาย จนทำให้เห็นว่า การสำรวจครั้งนี้ยังมีพื้นที่จำกัดที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ จึงไม่มีข้อมูลในพื้นที่ดังกล่าวมาใช้วิเคราะห์ร่วมด้วย กล่าวคือพื้นที่เขตสัมปทานบ่อแก๊สและน้ำมัน และพื้นที่ทางตะวันออกของแนวสัมปทานบ่อแก๊สและน้ำมันที่ติดต่อกับพื้นที่ทับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ทับซ้อนตอนบนซึ่งมีอาณาเขตกว้างมาก (รูปที่ 7) อย่างไรก็ตามการสังเกตการณ์กิจกรรมประมงและอื่นๆ ในครั้งนี้ ได้พบกิจกรรมที่เป็นกลุ่มสำคัญหลักอยู่ 6 กลุ่มด้วยกัน คือ

- 1) การทำประมงอวนลาก (Trawl Fishing) นับว่าเป็นกลุ่มกิจกรรมหลักพบโดยทั่วไปทั้งพื้นที่มีอยู่ 3 ชนิดด้วยกันคือ อวนลากกุ้ง บริเวณใกล้เขตชายฝั่ง (ห่างฝั่ง 10-15 ไมล์ทะเล) จังหวัดจันทบุรี ระยอง ประจวบคีรีขันธ์ สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราชและสงขลา อวนลากคู่พบการทำประมงโดยรอบอ่าวห่างฝั่งประมาณ 30-60 ไมล์ทะเลที่ระดับน้ำลึก 30-50 เมตร และอวนลากปลา (ลากเดี่ยวขนาดใหญ่) พบทำประมงในพื้นที่น้ำลึกบริเวณกลางอ่าวไทยที่ระดับน้ำ 50-80 เมตร เป็นเรือประมงขนาดใหญ่เกินกว่า 100 ตันกรอสขึ้นไป พบทำประมงหนาแน่นบริเวณกลางอ่าวไทยตอนล่าง ซึ่งสังเกตการณ์พบมีเรือลำเลียงสัตว์น้ำอยู่ในพื้นที่หลายลำด้วย
- 2) การทำประมงอวนล้อม (Purse Seine Fishing) เป็นกิจกรรมประมงอีกกลุ่มหรือที่ใช้พื้นที่กว้างขวางมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ซึ่งล่อปลา อวนล้อมที่พบของประมงในบริเวณกลางอ่าวไทย มี 2 ชนิด คืออวนล้อมซั้งและอวนล้อมไฟล่อปลา โดยทั่วไปเรืออวนล้อมของไทยสามารถทำประมงโดยใช้หลายวิธีบนเรือลำเดียวกัน คือทำประมงโดยใช้ซั้งล่อปลาร่วมด้วย ใช้ไฟล่อปลา หาฝูงด้วยตา Echo-sounder หรือโซน่า แต่ในการสังเกตการณ์ครั้งนี้สามารถจะจำแนกพื้นที่ทำประมงของอวนล้อมได้เป็น 2 พื้นที่ใหญ่ๆ พื้นที่อวนล้อมซั้งจะพบเป็นบริเวณกว้างกลางอ่าวไทยตอนบน ตอนกลาง และตอนใต้ และพบใกล้เขตชายฝั่งในพื้นที่จังหวัดประจวบฯ และชุมพร ส่วนพื้นที่อวนล้อมไฟล่อปลา (อวนล้อมปั่นไฟหรืออวนตะเกียงเดิม) จะพบทำประมงตาม พื้นที่ดอนหรือโขดใกล้เขตชายฝั่ง เช่น นอกฝั่งจังหวัดจันทบุรี ระยอง ประจวบคีรีขันธ์และสงขลา ซึ่งจะมีสัตว์น้ำเป้าหมายคือ ปลาเกะตัก หมึก ปลาสิ่กุนกลม เป็นต้น (รูป 4)
- 3) การทำประมงปลาหมึก (Squid Fishing) ในปัจจุบันจะพบเห็นการทำประมงปลาหมึกโดยทั่วไป ตลอดทะเลชายฝั่งของอ่าวไทย ซึ่งจะทำประมงด้วยเครื่องมือหลายชนิด เช่น โดร์หมึกโดยอวนครอบ หรือแหยกษ์ มุ้ง อวนยอ ลอบหมึก เบ็ดตกหมึก (กั้ง) เบ็ดลาก เป็นต้น แต่ในการสังเกตการณ์ครั้งนี้ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ห่างฝั่งและน้ำลึก ซึ่งไม่ใช่พื้นที่ของเรือประมงขนาดเล็ก จึงตรวจพบการทำประมงปลาหมึก ส่วนใหญ่แบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ เรือโดร์หมึก และเรือลอบหมึก เรือประมงโดร์หมึกจะพบในบริเวณใกล้แนวเขตชายฝั่งของจังหวัดระยอง ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี และสงขลา ส่วนเรือลอบหมึก พบมากบริเวณนอกเขตชายฝั่งประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี (เกาะพังและเกาะสมุย) และสงขลา และได้พบเห็นชาวประมงใช้เครื่องมือเบ็ดราวปลาหมึกนอกชายฝั่งจังหวัดระยอง ซึ่งเป็นเทคนิคการทำประมงปลาหมึกของเรือประมงเวียดนาม (รูปที่ 5)
- 4) การทำประมงอวนจมปลาและลอบปลา (Gill Net and Fish Trap) โดยทั่วไปอวนจมปลาและลอบปลาจะเป็นวิธีการทำประมงหลักของเรือประมงพื้นบ้านซึ่งทำประมงบริเวณใกล้ฝั่ง แต่ในการสังเกตการณ์ครั้งนี้ ได้พบการทำประมงอวนจมปลาโดยเรือประมงขนาดใหญ่ (80-100 กรอสตัน) ในบริเวณน้ำลึกและกลางอ่าวไทย อวนที่ใช้เป็นอวนเอ็น (Nylon Monofilament) มีจำนวนผืนอวนที่ใช้บนเรือเป็นจำนวนมาก พบการทำประมงหนาแน่นมากในพื้นที่ปิดอ่าวในฤดูปิดอ่าวตามมาตรการอนุรักษ์พันธุ์ปลา พบเห็นเรือทำประมงดังกล่าวจำนวนประมาณ 20 ลำ กำลังทำประมงในพื้นที่ประกาศปิดอ่าว ระหว่างวันที่ 15 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 15 พฤษภาคม ณ สถานีสำรวจที่ 16 นอกเขตชายฝั่งจังหวัดชุมพร ห่างฝั่งประมาณ 30-40 ไมล์ทะเลน้ำลึก 45-55 เมตร ลักษณะพื้นที่ท้องทะเลเป็นโขดโคลนสูงต่ำเป็นลูกคลื่น (สูง 4-6 เมตร กว้าง 15-20 เมตร สังเกตด้วย Echo-sounder) เป็นพื้นที่ประมาณ 200-300 ตารางไมล์ ซึ่งเข้าใจว่าน่าจะเป็นแหล่งวางไข่ของปลา อย่างไรก็ตาม การสำรวจไม่ได้วางแผนสำรวจทำประมงและเก็บตัวอย่าง ณ สถานีนี้ จึงไม่สามารถยืนยันว่าสัตว์น้ำที่เรืออวนจมเหล่านั้นจับเป็นปลา ถึงแม้ว่าจะสามารถถ่ายภาพไว้ได้ในระยะใกล้ก็ตาม สำหรับเรือประมงลอบปลาทรายแดงได้พบการทำประมงบริเวณกลางอ่าวทางตะวันออกของเกาะสมุยและ

เกาะพะงันน้ำลึก 50-60 เมตร นับเป็นอีกหนึ่งการปรับเปลี่ยนวิธีการทำประมงเพื่อรับกับสภาวะน้ำมันแพงและสัตว์น้ำลดลง นอกจากอวนจมและลอบปลาทรายแล้วยังสังเกตพบว่าการทำประมงอวนลอยปลาอินทรีในพื้นที่ที่มีจำนวนน้อยลงแต่ยังคงทำประมงกันอยู่ในพื้นที่เดิม คือตั้งแต่นอกเกาะเต่าลงไปจนถึงนอกฝั่งจังหวัดสงขลา ที่ระดับน้ำลึก 30-50 เมตร (รูปที่ 6)

- 5) กลุ่มเรือจำหน่ายน้ำมันราคาถูกสำหรับเรือประมงและเรือลำเลียงสัตว์น้ำ (Floating Gas Station and Fish Carrier) โดยการปรับตัวเพื่อสู้กับสภาวะน้ำมันแพงและทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง รวมทั้งการตอบรับการช่วยเหลือชาวประมงตามนโยบายของรัฐบาล กิจกรรมปั้มน้ำมันกลางทะเลและเรือขนถ่ายลำเลียงสัตว์น้ำกลางทะเลจึงเกิดขึ้นจำนวนมาก การสังเกตการณ์ครั้งนี้ได้ตรวจพบจุดเติมน้ำมันราคาถูกหลัก ๆ อยู่ 2 แห่ง คือนอกชายฝั่ง อำเภอบางขัน จังหวัดยะลา ประมาณ 15 ไมล์ทะเล (พบเรือน้ำมัน 5 ลำ) และนอกชายฝั่งเกาะพะงันและสมุย ห่างฝั่งประมาณ 5-10 ไมล์ทะเล (พบเรือน้ำมัน 2 ลำ) ส่วนเรือลำเลียงสัตว์น้ำ พบ 4-5 ลำ ในพื้นที่ทำประมงอวนลากปลาบริเวณกลางอ่าวไทยตอนล่างและ 2 ลำ บริเวณกลางอ่าวไทยใกล้แนวสัมปทานบ่อแก๊ส ซึ่งเข้าใจว่าเรือลำเลียงสัตว์น้ำเหล่านี้ จะรับสัตว์น้ำจากเรืออวนลากใหญ่บริเวณกลางอ่าวไทยเป็นหลัก (รูปที่ 6)
- 6) กิจกรรมฐานขุดเจาะแก๊สและน้ำมันในอ่าวไทย (Gas and Oil Fields) จากการสังเกตการณ์ได้พบว่ามีบ่อแก๊สและน้ำมันหนาแน่นบริเวณกลางอ่าวไทยตั้งแต่ตอนบนสุดคือฐานขุดเจาะน้ำมัน Jasmine ที่สถานีสำรวจที่ 13 ห่างจากชายฝั่งจังหวัดระยองประมาณ 60 ไมล์ทะเล และพบต่อเนื่องลงมาตามแนวเขตพื้นที่ทับซ้อนกลางอ่าวไทยจนถึงใต้สุดคือฐานขุดเจาะแก๊ส Bongkot ใกล้สถานีสำรวจที่ 38 ห่างจากชายฝั่งสงขลาประมาณ 100 ไมล์ทะเล และที่พบอยู่ในพื้นที่ทำประมงใกล้ฝั่ง 3 แห่ง คือฐานขุดเจาะน้ำมันสงขลาห่างจากชายฝั่งสงขลาประมาณ 10 ไมล์ทะเล ฐานขุดเจาะแก๊สนางวลใกล้ชายฝั่งจังหวัดชุมพรประมาณ 5 ไมล์ทะเล และฐานขุดเจาะแก๊สบัวหลวงที่สถานีสำรวจที่ 16 ห่างจากชายฝั่งจังหวัดชุมพร 60 ไมล์ทะเล ในขณะที่ฐานขุดเจาะแก๊สและน้ำมันบริเวณกลางอ่าวอาจไม่มีผลกระทบต่อกิจกรรมประมงของไทยมากนักแต่ฐานที่อยู่ใกล้ฝั่งซึ่งมีการทำประมงอยู่หนาแน่นเดิมจึงมีข้อขัดแย้งกันอยู่บ่อยครั้ง (รูปที่ 7)

นอกเหนือจากกิจกรรมหลักทั้ง 6 กลุ่ม ดังกล่าวแล้ว การสังเกตการณ์ยังตรวจพบการทำประมงละเมิดกฎหมายในพื้นที่และฤดูห้ามทำการประมงตามมาตรการอนุรักษ์ปลาทู ระหว่างวันที่ 15 กุมภาพันธ์ จนถึงวันที่ 15 พฤษภาคม ของทุกปีด้วย พบการปรับเปลี่ยนวิธีและเทคนิคการทำประมงของชาวประมงเพื่อต่อสู้กับสภาวะน้ำมันแพงและทรัพยากรประมงลดลง เช่น เรือขนาดใหญ่เปลี่ยนจากการทำอวนลากและอวนล้อมมาทำประมงอวนจม (อวนเอ็น) การทำประมงลอบปลาทรายแดงในน้ำลึก การทำประมงเบ็ดราวปลาหมึก เป็นต้น พบการล่องลำเข้ามาทำประมงในทะเลอาณาเขตของไทย โดยเรือประมงต่างชาติในแนวใกล้เขตพื้นที่ทับซ้อนกลางอ่าวไทย สันนิษฐานว่าเป็นเรือประมงขนาดเล็กของเวียดนาม (รูปที่ 6) โดยตลอดเส้นทางการเดินเรือจนครอบคลุมทั้งพื้นที่ มีโอกาสได้พบเห็นฝูงปลาที่ผิวน้ำได้น้อยครั้งมาก พบเห็นฝูงลูกปลาโอซึ่งเป็นฝูงขนาดเล็กๆ จำนวน 3-4 ครั้งเท่านั้น และปลาโอที่พบก็มีขนาดเล็กประมาณ 200-500 กรัม เท่านั้น สำหรับสัตว์น้ำอื่นๆ ได้ตรวจพบฝูงโลมา 4-5 ครั้ง ที่บริเวณนอกชายฝั่งจังหวัดประจวบคีรีขันธ์กลางอ่าวทางตะวันออกของเกาะสมุย บริเวณตอนใต้ของเกาะกระและทางตะวันตกของเกาะรัง (อ่าวไทยฝั่งตะวันออก) และไม่พบเห็นวาฬเลยตลอดทั้งเที่ยวเรือ

วิเคราะห์และวิจารณ์ผล

จากผลการสังเกตการณ์กิจกรรมประมงและอื่นๆ บริเวณอ่าวไทยตอนกลางพบว่าปริมาณการทำประมงในพื้นที่กลางอ่าวพบเห็นไม่มากและหนาแน่นเหมือนแต่ก่อน การทำประมงหลักยังคงเป็นการทำประมงอวนลาก อวนล้อม และอวนลอยปลาอินทรี เป็นต้น

- 1) พบมีการทำซั้งล่อปลามีจำนวนมากขึ้นและกระจายจนทั่วบริเวณกลางอ่าวซึ่งพอจะจัดกลุ่มได้เป็น 3 พื้นที่ใหญ่ คือ พื้นที่กลางอ่าวตอนบนไปจนถึงทางตะวันออก ซึ่งคาดว่าน่าจะเป็นพื้นที่อวนซั้งจากฝั่งตะวันออกและกันอ่าวไทย คือ จังหวัดระยองและสมุทรปราการ ซึ่งในพื้นที่กลางอ่าวไทยตอนกลาง น่าจะเป็นพื้นที่อวนล้อมซั้งจากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดชุมพร และซั้งในพื้นที่กลางอ่าวไทยตอนล่าง จะเป็นพื้นที่ของอวนล้อมซั้งจากจังหวัดปัตตานีและสงขลา ส่วนการทำประมงอวนลากปลาน้ำลึกบริเวณกลางอ่าวไทยตอนกลางไปจนถึงตอนใต้ จะเป็นอวนลากขนาดใหญ่จากสมุทรสาคร สมุทรสงคราม สมุทรปราการ นครศรีธรรมราช และสงขลา ซึ่งจะใช้ระบบเรือขนส่งและลำเลียงสัตว์น้ำเข้าช่วยเพื่อลดต้นทุนในการทำประมง พบอวนลากคู่จำนวนมากทำการประมงอยู่ในบริเวณรอยต่อระหว่างเขตน่านน้ำชายฝั่งและพื้นที่กลางอ่าว ที่ระดับน้ำลึกประมาณ 30-50 เมตร โดยรอบอ่าวไทยพบการทำประมงหนาแน่น ในเขตต่อกับเขตทำประมงชายฝั่ง เช่น บริเวณนอกฝั่งจังหวัดระยอง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เกาะสมุยและเกาะพะงัน นครศรีธรรมราช และสงขลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่สถานีสำรวจที่ 32 บริเวณปากอ่าวปากนครฯ (พบเรืออวนลากคู่ประมาณ 60 ลำ ทำประมงในพื้นที่ประมาณ 50 ตารางไมล์ทะเล) การทำประมงในพื้นที่รอยต่อกับเขตชายฝั่งที่พบส่วนใหญ่เป็นการทำประมงไคร้หมึก อวนลาก ลอบหมึก ทำให้คาดคะเนว่าสัตว์น้ำเป้าหมายหลักน่าจะเป็นปลาหมึก

- 2) การทำประมงอวนจมปลาหนาแน่นในพื้นที่ปิดอ่าวปลาหู นอกชายฝั่งจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ต่อกับจังหวัดชุมพรเป็นพื้นที่น้ำลึก (45-55 เมตร) พื้นที่ท้องทะเลขรุขระเป็นโคลน น่าสังเกตว่าจะเป็นการทำประมงพ่อแม่พันธุ์ปลาหูในขณะกำลังวางไข่ในเวลา กลางวัน จึงเป็นที่น่าจะต้องทำการวางแผนติดตามศึกษา แหล่งวางไข่ของปลาหูอย่างละเอียดในฤดูต่อไป
- 3) จากการที่พบมีการปรับเปลี่ยนเทคนิคและวิธีการทำประมงบางอย่างของชาวประมง จะเป็นผลดีหรือร้าต่อการประมงโดยรวมหรือไม่ประการใด เป็นเรื่องที่น่าติดตามศึกษาโดยละเอียดต่อไป เช่น การเปลี่ยนจากอวนลากอวนล้อมไปทำอวนจมปลาใน บริเวณน้ำลึกกลางอ่าว การเปลี่ยนจากอวนลาก อวนลอย มาทำลอบปลาทรายแดง ในพื้นที่น้ำลึก เป็นต้น
- 4) การวางซั้งล่อปลาจนเกือบเต็มพื้นที่กลางอ่าวจะมีผลกระทบต่อการแพร่กระจายและอพยพตามฤดูกาลของทรัพยากรปลาผิวน้ำหรือไม่ เช่น การแพร่กระจายของปลาโอในอ่าวไทย ซึ่งแต่เดิมเคยพบการแพร่กระจายอพยพขึ้นไปจนถึงเกาะล้าน เกาะไผ่ จังหวัดชลบุรี เป็นต้น
- 5) แนวเขตสัมปทานชุดเจาะแก๊สและน้ำมันกลางอ่าวไทย จะเป็นเสมือนแนวเขตกั้นกิจกรรมประมงของไทย จนเป็นเสมือนการ จำกัดเขตการทำประมงของไทย ไม่ให้ไปถึงเขตพื้นที่ทับซ้อนกลางอ่าวไทยหรือไม่ ในขณะเดียวกันก็เป็นการเปิดโอกาสให้ชาว ประมงของประเทศเพื่อนบ้าน รุกทำประมงเข้ามาจนชิดแนว ฐานชุดเจาะแก๊สและน้ำมันกลางอ่าวของเราจนถือเอาว่า ฐานชุดเจาะแก๊สและน้ำมันของไทย เป็นแนวทะเลอาณาเขตของเขาไปโดยปริยาย จึงเกิดเหตุการณ์การทำประมงรุกเข้ามาใน น่านน้ำไทย จนถึงพื้นที่ที่กลางอ่าวไทยบริเวณตะวันออกของเกาะสมุย เกาะพะงัน และทางใต้ของอำเภอสัตหีบ ห่างฝั่ง 60-70 ไมล์ทะเล ดังที่เรือรบของไทยได้จับกุมมาเป็นจำนวนมากในปี พ.ศ. 2555 ที่ผ่านมา และจากการรับทราบจากคำบอกเล่าของ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานบนฐานชุดเจาะแก๊สและน้ำมันกลางอ่าวเหล่านั้นว่า เรือประมงของประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาทำประมงจน ถึงบริเวณที่ตั้งของแท่นชุดเจาะแก๊สและน้ำมันเหล่านั้นอยู่เป็นประจำ จึงเป็นเรื่องที่น่าจะหวั่นวิตกขึ้นมาพิจารณาหาหนทางแก้ไข ต่อไป

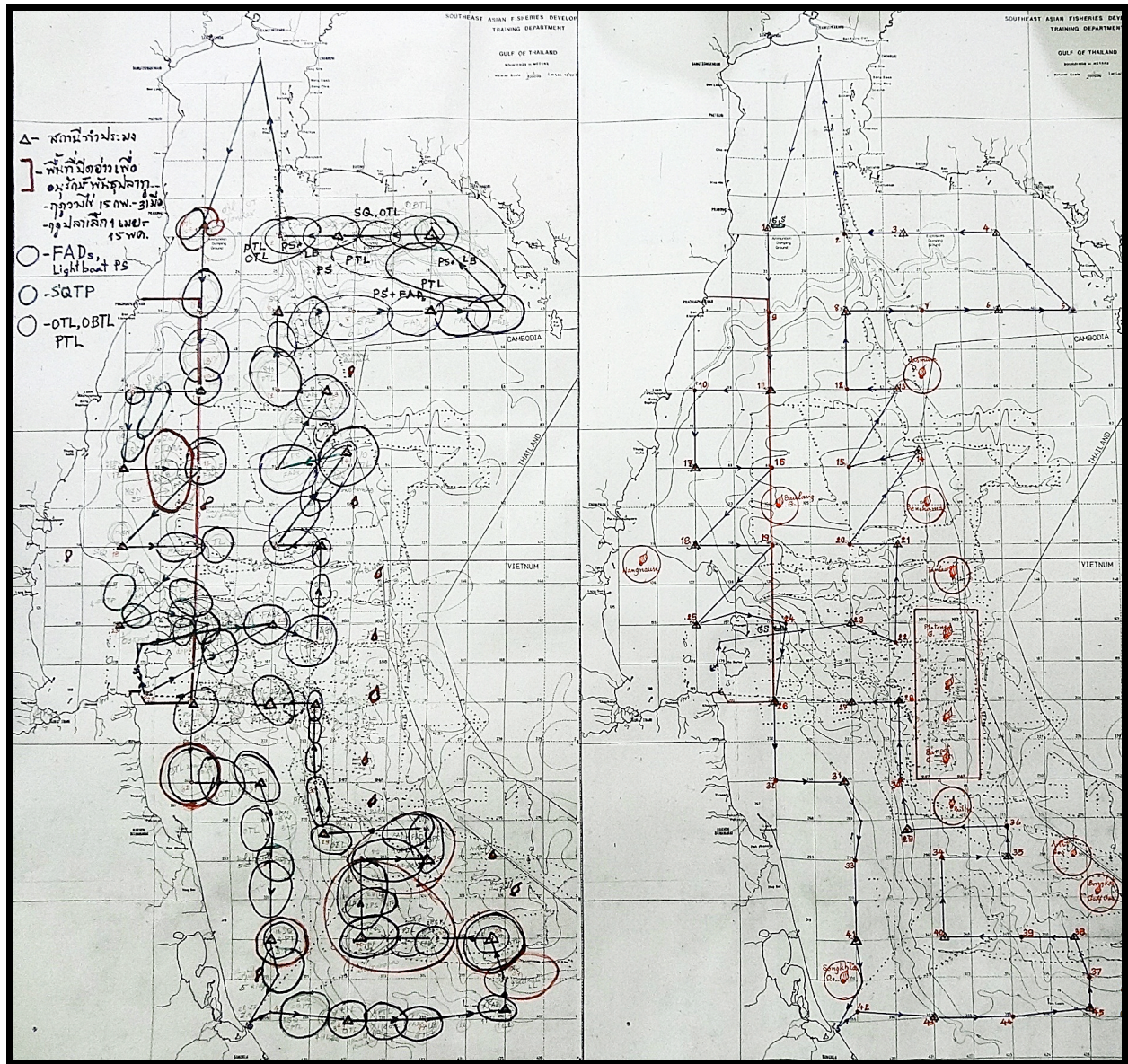
ข้อสังเกตและเสนอแนะ

จากผลการสังเกตการณ์กิจกรรมประมงและอื่นๆ ในครั้งนี้ คณะผู้สังเกตการณ์มีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเพื่อผู้เกี่ยวข้องจะ ได้นำไปพิจารณาหาแนวทางก่อให้เกิดประโยชน์ต่อไปดังนี้

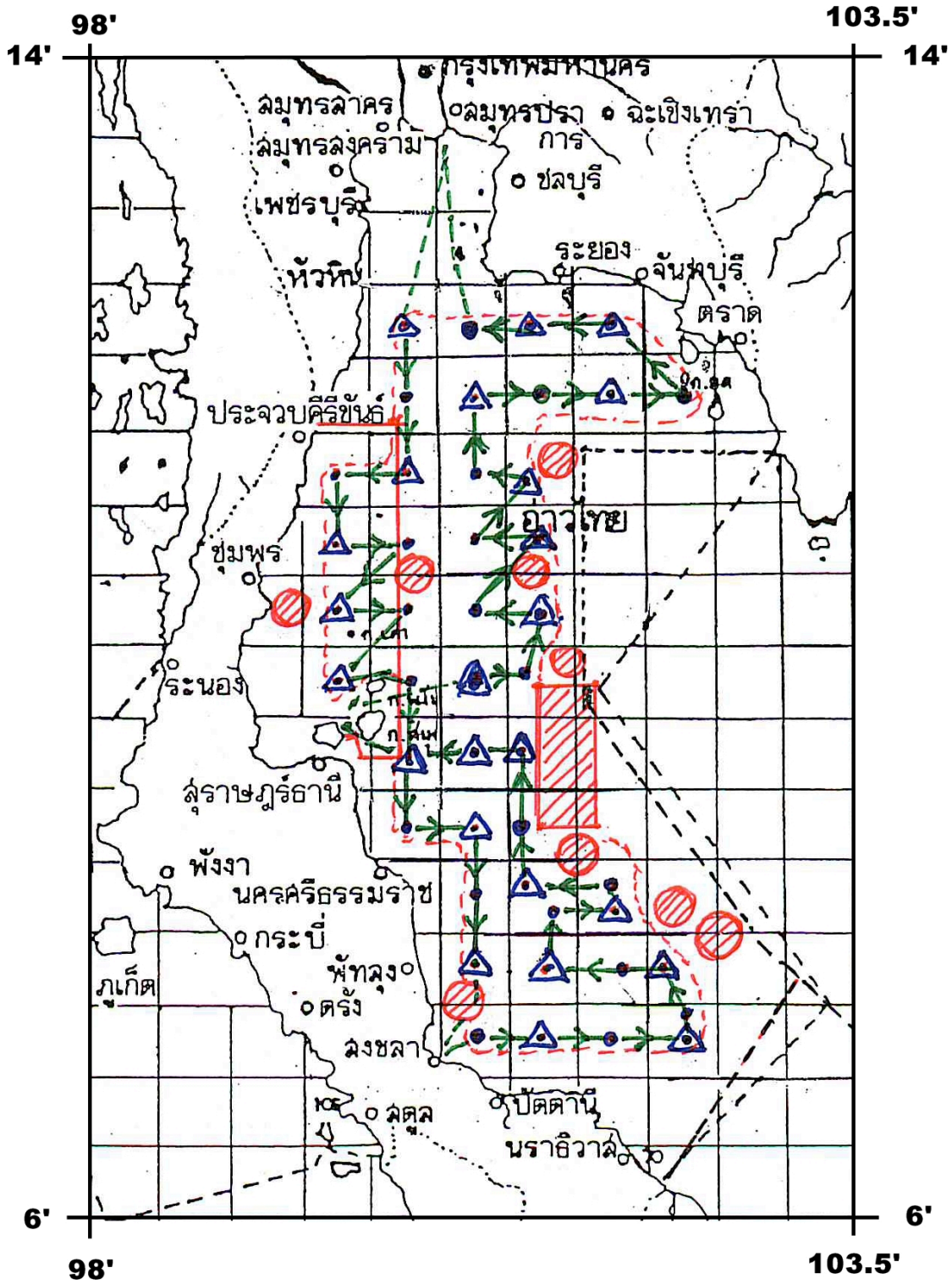
1. ควรทำโครงการศึกษาวิจัย ถึงแหล่งวางไข่ของปลาหูในพื้นที่จำกัดที่สำรวจพบการทำประมงอวนจมปลา (อวนเอ็น Monofilament หรือที่ชาวประมงในพื้นที่เรียกว่า อวนซ็อต) จากการสำรวจในครั้งนี้สำหรับฤดูกาลปิดอ่าวของปีต่อไป
2. ควรมีการศึกษาและติดตามผลการทำประมงอวนจม (Monofilament) ในพื้นที่กลางอ่าว ซึ่งอาจจะเป็นโอกาสป้องกันการจับ สัตว์น้ำบางชนิดเกินศักยภาพและแก้ไขการจับสัตว์น้ำขนาดเล็ก และทิ้งขี้ขางสัตว์น้ำบางชนิดของอวนลากได้
3. ควรมีการศึกษาถึงผลกระทบของการทำซั้งล่อปลาเป็นบริเวณกว้างในพื้นที่กลางอ่าวต่อการแพร่กระจายของทรัพยากรปลาผิวน้ำบางชนิดในอ่าวไทย เพื่อเป็นข้อมูลที่จะใช้ในการบริหารจัดการประมงต่อไป
4. ควรพิจารณาวางแผนการศึกษาการป้องกันหรือการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทับซ้อน และพื้นที่หลังแนวสัมปทานชุดเจาะแก๊สและ น้ำมันบริเวณอ่าวไทยตอนกลาง (รูปที่ 7) เพื่อแสดงสิทธิในพื้นที่ดังกล่าวและป้องกันการรุกร้าเข้ามาทำประมงในพื้นที่ของไทย ต่อไป

กิติกรรมประกาศ

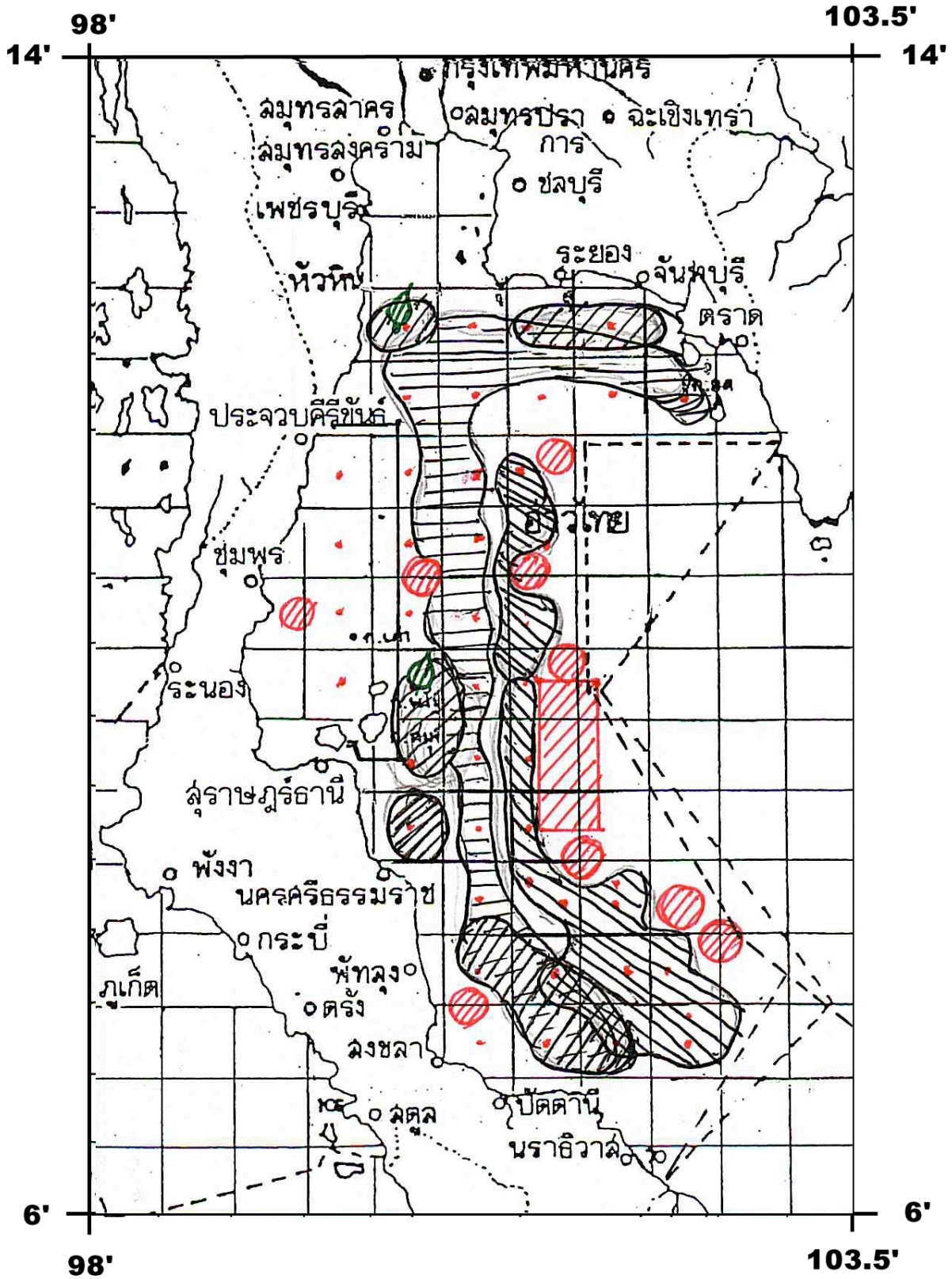
คณะผู้วิจัยขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ฝ่ายเดินเรือของเรือซีพีเดคและนักศึกษาฝึกภาคทะเลในเที่ยวเรือการสำรวจอ่าวไทยปี2556 ในระหว่างวันที่ 14 มีนาคม ถึงวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2556 ที่ได้ช่วยสังเกตการณ์ ตรวจสอบและลงบันทึกกิจกรรมประมงและอื่น ๆ ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขอขอบคุณบริษัทปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียมจำกัด ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณ การสำรวจอ่าวไทยของเรือซีพีเดคในครั้งนี้ จนสำเร็จลุล่วงโดยสมบูรณ์ในที่สุด

รูปที่ 1. ภาพแสดงผลการสังเกตการณ์กิจกรรมประมงและอื่นๆ

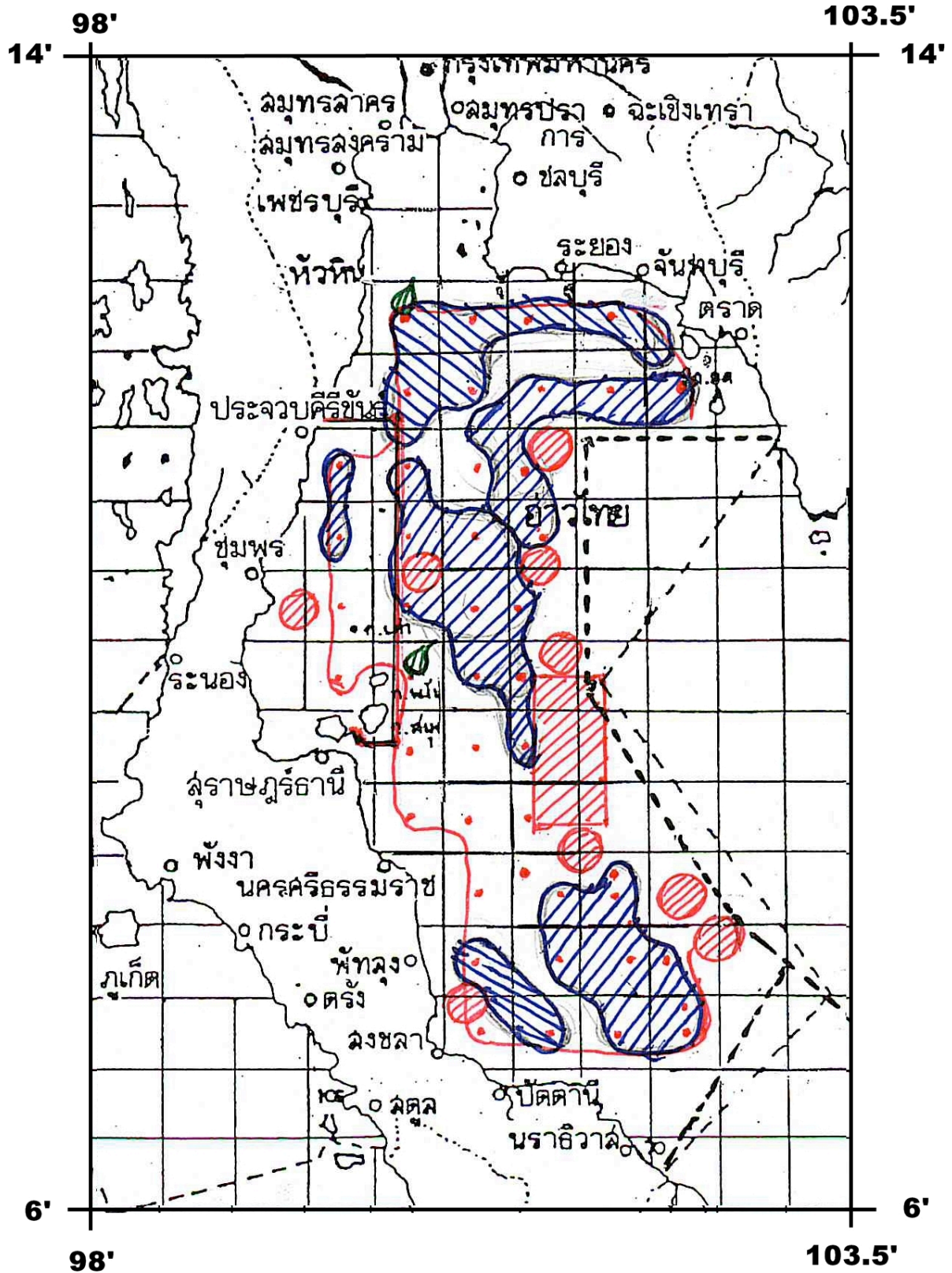

รูปที่ 2. ภาพแสดงสถานีสำรวจและเส้นทางการสำรวจอ่าวไทยโดยเรือซีฟเดค ปี 2556

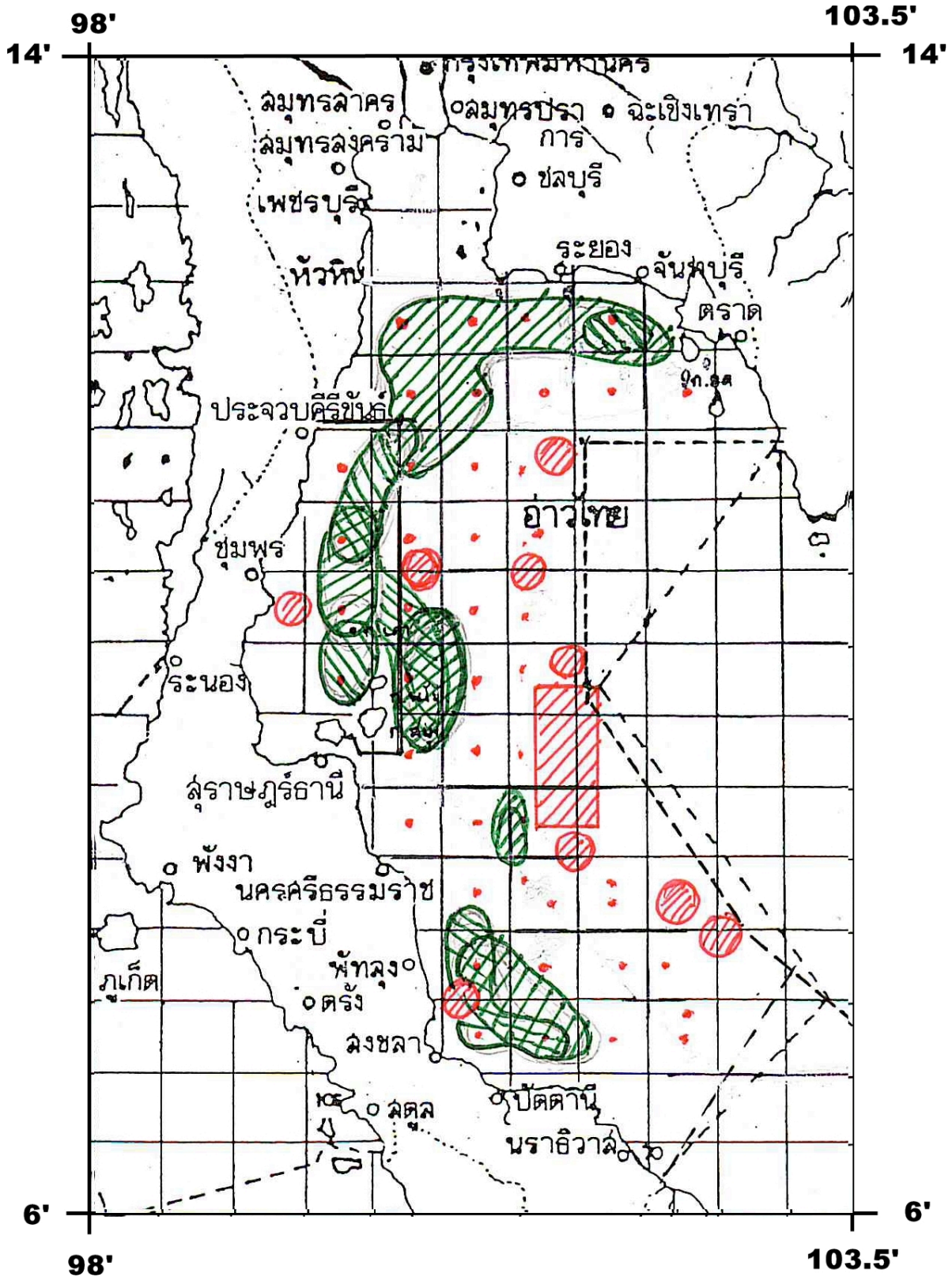
รูปที่ 3. ภาพแสดงพื้นที่ทำการประมงอวนลาก

-
อวนลากกึ่ง
-
อวนลากปลาขนาดใหญ่
-
อวนลากคู่

รูปที่ 4. ภาพแสดงพื้นที่ทำการประมงอวนล้อมในพื้นที่อ่าวไทย

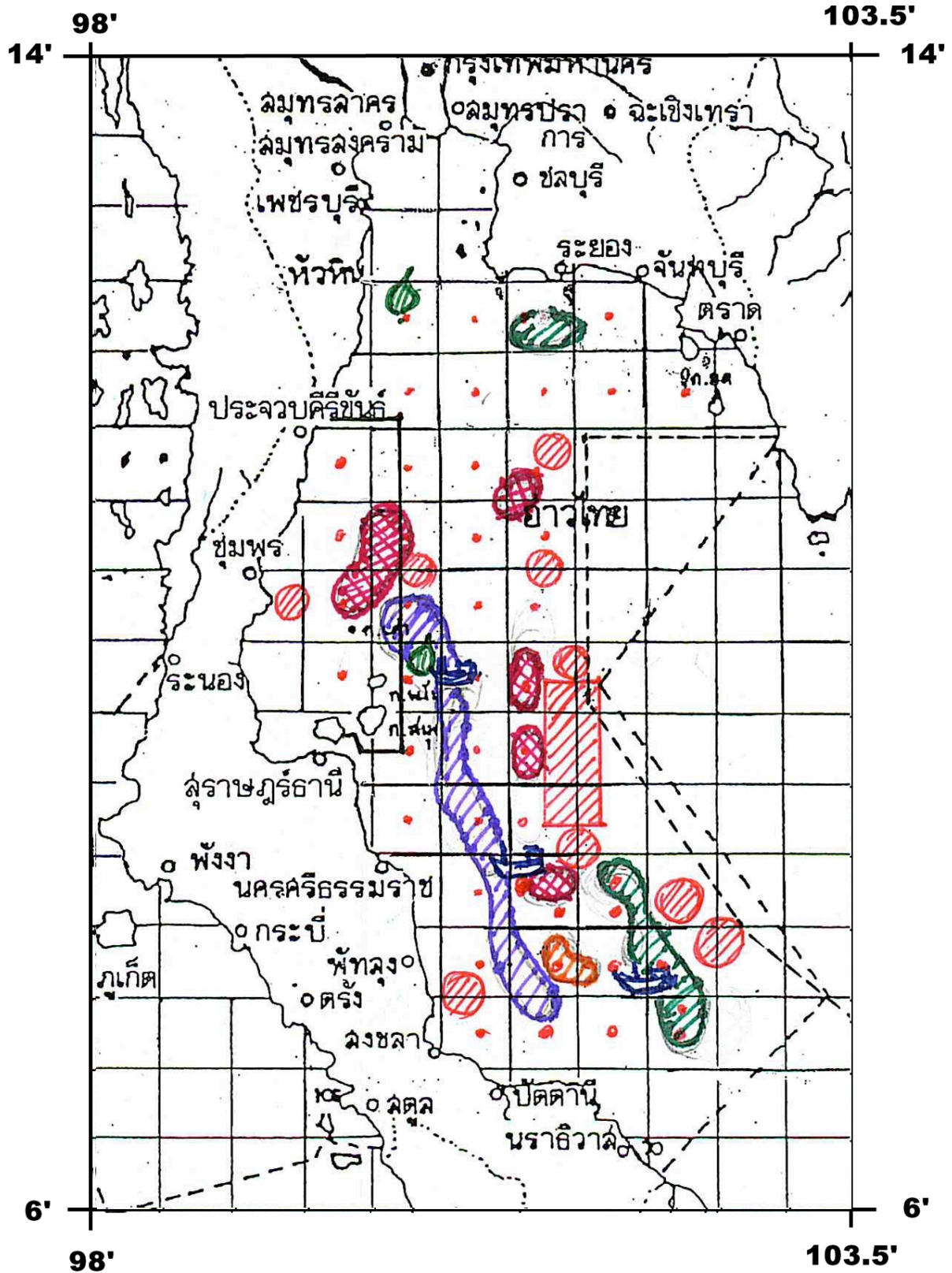
อวนล้อมซั้ง
 อวนล้อมไฟลอปลา (ไผ่ปั่น)

รูปที่ 5. ภาพแสดง พื้นที่ทำการประมงปลาหมึก

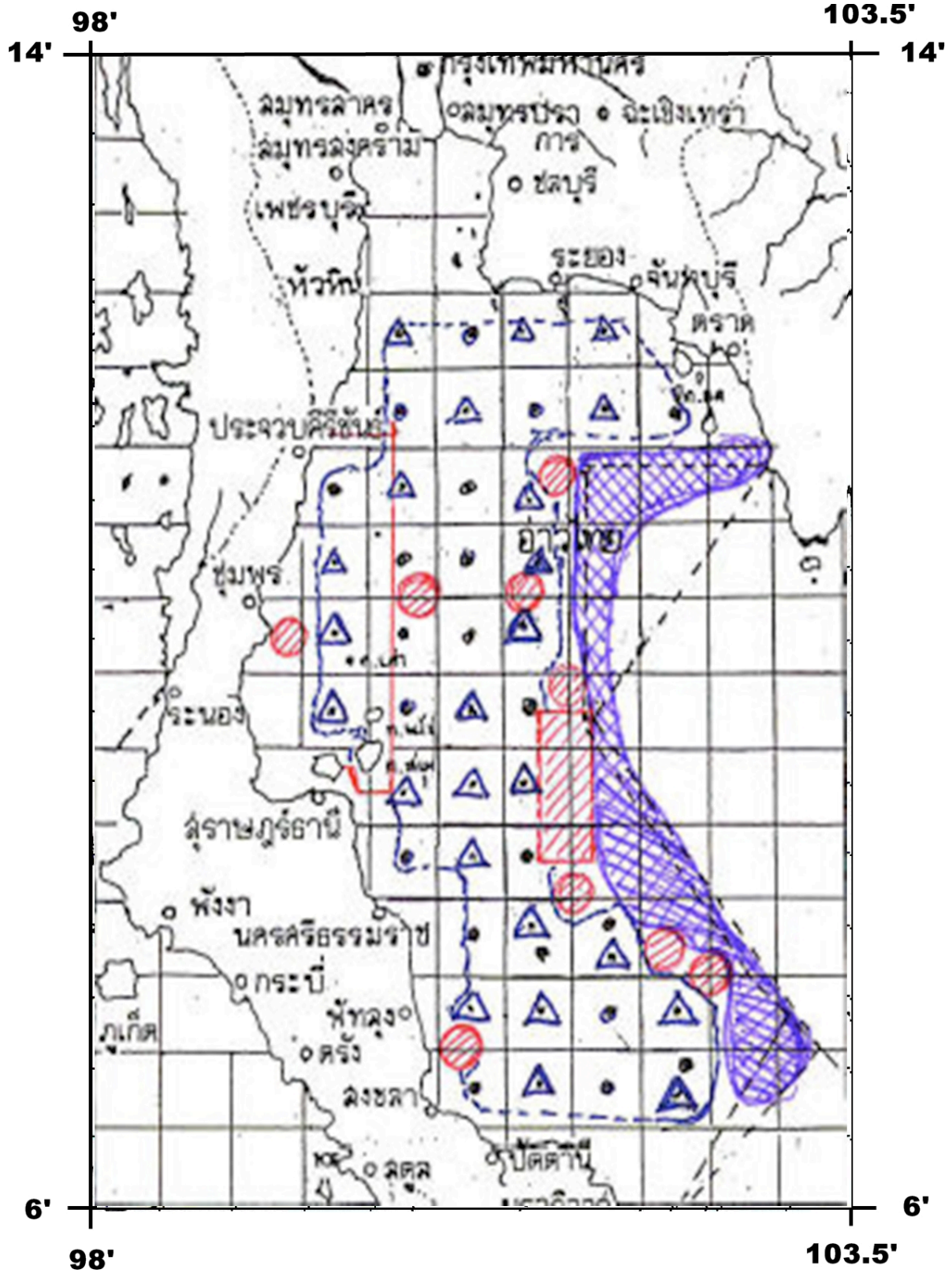
เรือประมงไคร้หมึก

 การทำประมงลอบหมึก

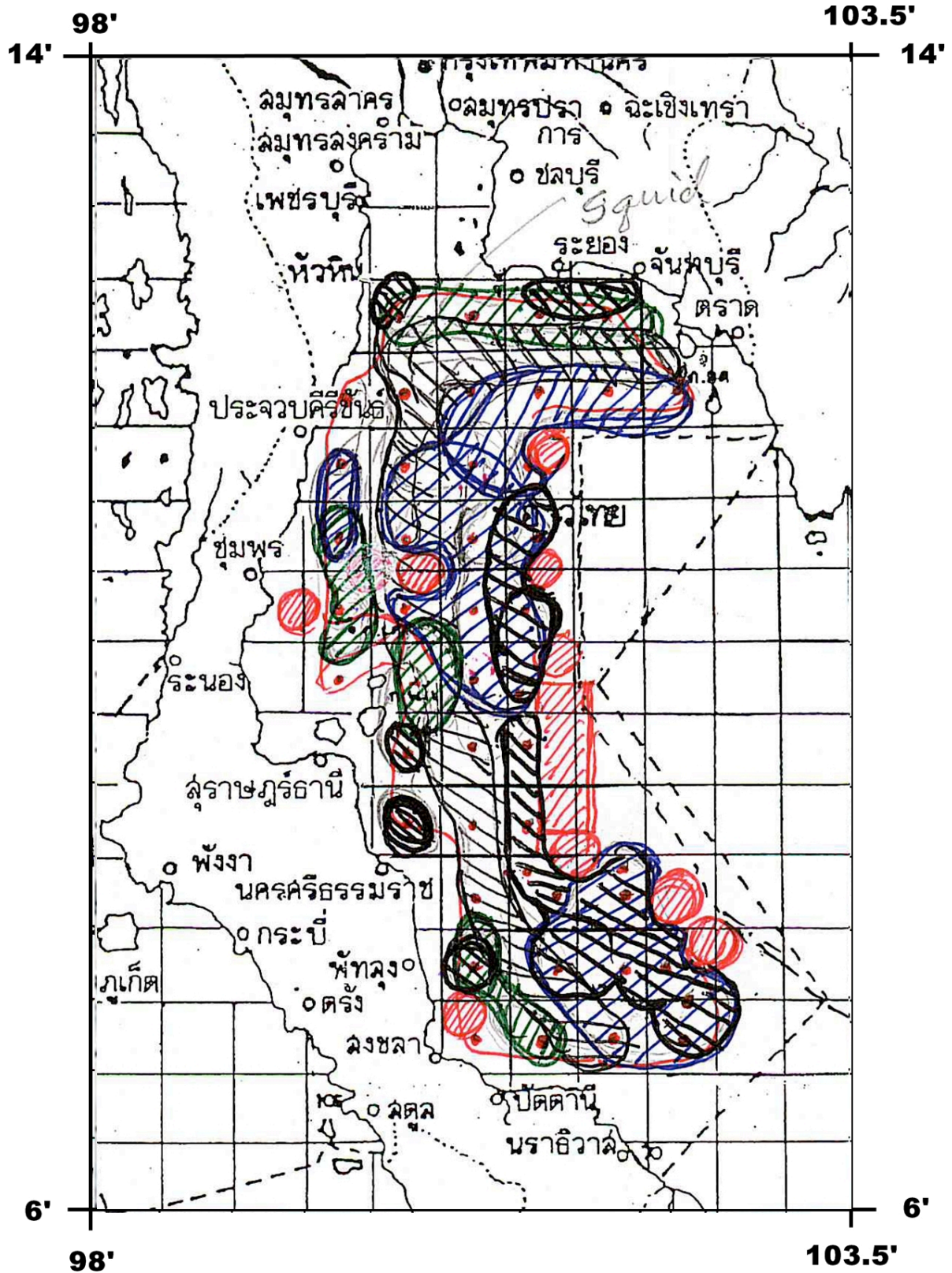
รูปที่ 6. ภาพแสดงพื้นที่ทำการประมงอวนลอย (อวนติดตา) และลอบปลา

- อวนจมปลา
- อวนลอยปลาอินทรี
- ลอบปลา
- สถานีน้ำมัน

รูปที่ 7. ภาพแสดงพื้นที่สัมปทานขุดเจาะแก๊สและน้ำมัน และพื้นที่ทับซ้อนหลังแนวบ่อแก๊ส

 เขตสัมปทานขุดเจาะน้ำมันกลางอ่าว
  พื้นที่ทับซ้อน

รูปที่ 8. ภาพแสดงพื้นที่การทำกิจกรรมประมงโดยรวม